

70 godina Arhiva u Travniku (1954. - 2024.)

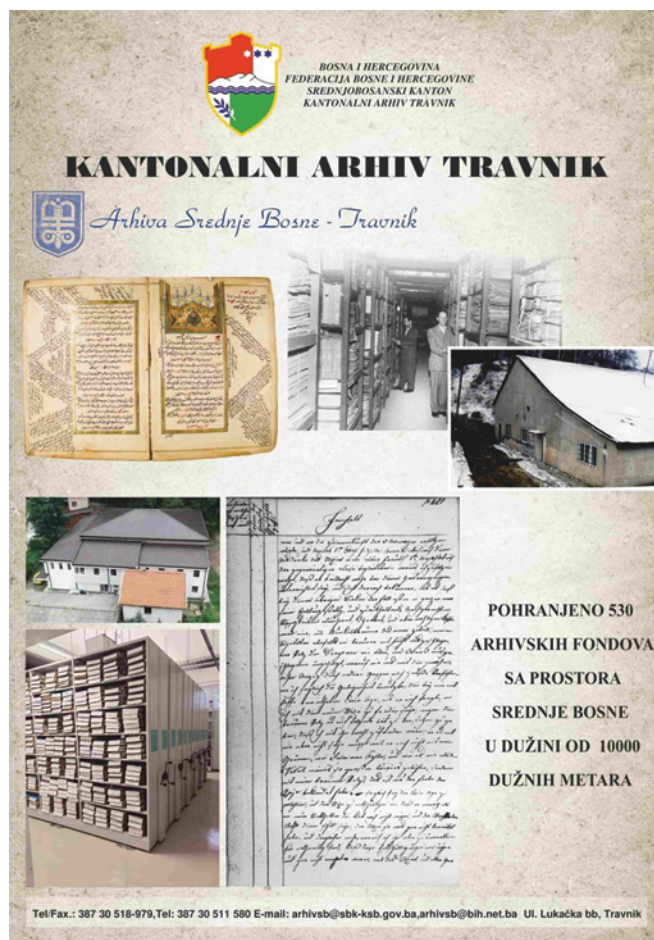
Mirzada Vrbanjac

Nakon donošenja općeg Zakona o državnim arhivima 1950. godine koji je predvidio osnivanje državnih arhiva, na inicijativu Državnog arhiva Sarajevo, 1953. pokrenuta je inicijativa za osnivanje arhiva u Travniku. Izvršno vijeće Narodne Republike Bosne i Hercegovine 24. siječnja 1954. godine donijelo je akt kojim je ovlastilo Općinu Travnik da može osnovati arhiv. Nakon nepuna dva mjeseca, točnije 15. ožujka 1954., Narodni odbor gradske općine Travnik donosi Rješenje o osnivanju Gradskog arhiva sa sjedištem u Travniku. Arhiv je započeo s radom 1. kolovoza 1954. u dodijeljenim prostorijama garaže građevinskog poduzeća „Petar Mećava“ pod nazivom Državni arhiv Travnik. Svoju djelatnost Arhiv započinje prikupljanjem arhivske građe i dokumentarnog materijala s područja bivšeg Travničkog okruga, odnosno 7 srezova: bugojanskog, duvanjskog, gornje vakufskog, jajačkog, livanjskog, travničkog i viteškog. Već sljedeće, 1955. godine, mijenja se teritorijalna podjela Bosne i Hercegovine te je po toj podjeli Arhiv prikupljao građu s teritorija travničkog, zeničkog i livanjskog sreza. Glavni zadatak, ujedno i najteži posao u prvom desetljeću rada, bio je preuzimanje i zaštita nesredene arhivske građe, koja se do tada nalazila u rasutom stanju po podrumima i tavanima velikog broja radnih organizacija, društveno-političkih organizacija i zajednica te drugih institucija u regiji. Odmah, na samom početku, Arhiv je preuzeo 38 arhivskih fondova.

Zbog financijskih poteškoća Arhiv se 1962. godine udružuje s Bibliotekom i Zavičajnim muzejom Travnik u jednu instituciju koja djeluje pod nazivom Muzej, arhiv i biblioteka Travnik. Na osnovi odredbi Zakona o arhivima iz 1965. godine, arhiv se izdvaja i rješenjem Skupštine općine Travnik formira kao samostalna ustanova pod nazivom Arhiv srednje Bosne. U tom obliku djeluje sve do 70-ih godina kada postaje međuopćinska ustanova koju je financiralo 14 općina srednje Bosne: Bugojno,

Busovača, Donji Vakuf, Glamoč, Gornji Vakuf, Kupres, Livno, Novi Travnik, Travnik, Zenica, Žepče, Kakanj, Zavidovići i Vitez. U ovom razdoblju Arhiv srednje Bosne posjeduje 298 arhivskih fondova u ukupnoj dužini od 5.000 dužnih metara čime postaje, po količini arhivske građe, jedan od najvećih arhiva u Bosni Hercegovini. Ovakav status Arhiv je zadržao do 1992. kada u svom posjedu ima 467 fondova ukupne količine 8.912 dužnih metara.

Ratna događanja na teritoriju Bosne i Hercegovine ugrozila su status Arhiva koji nije bio riješen sve do 2001. kada postaje kantonalna upravna organizacija pod nazivom Kantonalni arhiv Travnik. Pored statusne promjene dolazi i do promjene teritorijalnog ustroja pa samim tim i nadležnosti Arhiva nad općinama: Bugojno, Busovača, Dobretići, Donji Vakuf, Fojnica, Gornji Vakuf/Uskoplje, Jajce, Kreševo, Kiseljak, Novi Travnik, Travnik i Vitez. Također, prema ugovoru sa Zeničko-dobojskim kantonom, Kantonalni arhiv Travnik obavlja stručni nadzor nad općinama Breza, Doboj-Jug, Kakanj, Maglaj, Olovo, Tešanj, Usora, Vareš, Visoko, Zavidovići, Zenica i Žepče, kao i stručni nadzor po Ugovoru s Općinom Livno i Općinom Kupres. Danas Arhiv posjeduje 536 fondova i zbirki u ukupnoj količini od 10.000 dužnih metara.

Od samog osnivanja Arhiv se susreće s nedostatkom smještajnog prostora. Prostorije, koje je Arhiv koristio, već spomenuta garaža građevinskog poduzeća „Petar Mećava“ površine 476 m², od samog početka bile su relativno neprikladne za smještaj i čuvanje arhivskog gradiva. Za redovno poslovanje Arhiva u sklopu zgrade uređen je jedan ured, a sve ostalo pretvoreno je u spremišta u koje je ugrađeno oko 2.500 dužnih metara arhivskih polica. Zbog obima arhivske građe 1972. godine dograđen je dio zgrade na postojeći objekt, što je samo ublažilo postojeći problem. Izlaz iz tog stanja našao se 1982. dodjelom prostorija u travničkoj gimnaziji koja se nalazila u neposrednoj blizini tadašnjeg prostora u kojem je i dalje ostala arhivska građa. Prije samog rata postojali su ambiciozni planovi da se kompletan podrumski prostor pretvori u spre-

Zgrada Arhiva

Gradivo Kantonalnog arhiva Travnik na Facebook stranici RetroTravnik (Izvor: <https://www.facebook.com/retrotravnik1>)

mišta što bi bilo dugoročno rješenje arhivskih spremišnih kapaciteta. Arhiv je 1991. imao površinu od 1180 m², sve do 2005. kada se površinski vraća na prvobitno stanje od 576 m² jer je ustupljeni prostor u travničkoj gimnaziji vraćen pravim vlasnicima - Vrhbosanskoj nadbiskupiji. Vlada Srednjobosanskog kantona/Županije Središnja Bosna 2006. godine odobrava izradu projektne dokumentacije za projekt „Renoviranje i dogradnja zgrade depona“. Danas Arhiv posjeduje zgradu u ukupnoj površini od 1314 četvornih metara, koja je i prva namjenska zgrada arhiva u Bosni i Hercegovini.

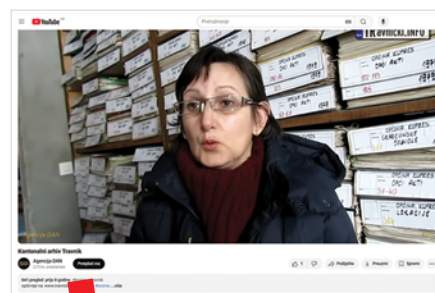
Pored problema smještajnog prostora, Arhiv se susretao i s nedostatkom stručnog kadra. U početku rada Arhiv je imao jednog stalno zaposlenog i jednog honorarnog djelatnika. Do 1991. broj zaposlenih u Arhivu je porastao na 14, da bi se tijekom ratnog razdoblja smanjio na 5 djelatnika. Od 25 sistematiziranih radnih mjesta danas u Arhivu radi 10 djelatnika, od čega je 9 stručnih radnika.

Unatoč nedostatku stručnog kadra, smještajnog prostora i financiranja, Arhiv je uspio prikupiti i zaštititi veliku količinu dragocjene arhivske građe, koja

se nalazila nezaštićena u podrumima, na tavanima i drugim neodgovarajućim prostorima raznih državnih, kulturnih, prosvjetnih i drugih institucija. Najstariji arhivski fondovi datiraju iz 1872. godine, a zbirke iz nešto ranijeg razdoblja te predstavljaju riznicu pisanog kulturnog nasljeđa ne samo Srednje Bosne nego i šire.

Pored svih problema kroz koje je Arhiv prošao tijekom proteklih sedam desetljeća, kulturno-prosvjetnim radom, izdavanjem publikacija i knjiga, prezentiranjem izložbi arhivskih sadržaja, stručnim predavanjima te suradnjom s drugim arhivima u državi i regiji u okviru zajedničkih projekata, postao je respektabilna ustanova. Kroz suradnju s Arhivističkim udruženjem Bosne i Hercegovine sudjeluje u organiziranju zajedničkih sadržaja i drugim sličnim aktivnostima koje pridonose kulturnom sadržaju rada Kantonalnog arhiva.

Arhivi nisu neka prašnjava mjesta gdje se čuvaju stari dokumenti o našoj prošlosti, budući su ti dokumenti dragocjeni svjedoci bez kojih bi nam ostale nejasne mnoge pojave u sadašnjosti. ■

Kantonalni arhiv Travnik na YouTube platformi (Izvor: <https://www.youtube.com/watch?v=3106rWP3-G4>)

Sudski spisi u Arhivu

Posjet učenika OŠ Travnik Arhivu 2021. (Izvor: <https://www.ostravnik.com/news/ucenici-iv4-posjetili-kantonalni-arhiv-travnik/>)